

10

БІБЛІОТЕКА „НАШ СВІТ“.

Посол д-р В. ДМИТРІЮК.

ЛІКУВАННЯ РАН.

ПОРАДИ ПО ХІРУРГІ: АНТИСЕПТИКА,
АСЕПТИКА, ПЕРЕВ'ЯЗКИ.

ВАРШАВА. 1924.

II. БЕЗПЛАТНИЙ ДОДАТОК ДО ТИЖНЕВИКА
„НАШ СВІТ“ ЗА КВІТЕНЬ 1924 РОКУ.

ПОСОЛ Д-Р В. ДМИТРІЮК.

ЛІКУВАННЯ РАН.

Поради по хірургії:

АНТИСЕПТИКА, АСЕПТИКА, ПЕРЕВ'ЯЗКИ.

ВАРШАВА. 1924.

ВСІ ПРАВА ЗАСТЕРЕГАЮТЬСЯ.

Друк. - тисноцня П. Шведе, Варшава, Варецка 9.

ЛІКУВАННЯ РАН.

Поради по хірургії: антисептика, асептика,
перев'язки.

Кожна людина з моментом народження її на світ Божий відразу наражається на всілякі ушкодження. То мала дитина випаде з колиски й розіб'є собі голову, то, бігаючи по дворі, настромить ногу на скло, цвях або щось інше, то підчас жнив невправний жнець не раз серпом собі руку покалічить, козар косою поріжеться і т. ин. Не кажу вже про війну, яка є фабрикою всякого роду поранень. Не знайдеться, певне, на світі ні одної людини, яка б вік свій прожила й не була ні разу поранена. Більша частина всіх поранень є звичайно легкі рани, які часто без усякої допомоги самі по собі загоюються, але друга частина, на щастя менша, належить до ріжного ступеня ран тяжких, кія або ведуть до смерти, або, хоч і ви-

гоюються, але залишають по собі тяжкі сліди, каліцтва. Рідко ці тяжкі рани, без допомоги лікаря, самі по собі загоюються. Але й так звані легкі рани нероз, завдяки невмілому лікуванню, допроваджують до тяжких ускладнень, а часом і до смерті. Наприклад: хлопець, виганяючи скотину на пасовисько, збив о пеньок собі пальця на нозі. Рана невеличка й легка, хлопець на неї навіть не звернув уваги. Щоб кров, що виступає з рани, спинити, він як-то буває на селі, піском з землі собі рану присипав—і погнав скотину далі. Але через де-який час, через кілька днів—з хлопцем біда. Температура підвищена, голова болить, всього його, як кажуть, „правцем ставить“. Через кілька днів хлопець вмирає. І з такої дрібнички: пальця збив! Рана маленька—й смерть! А то від того, що невеличка рана через землю-пісок була заражена мікробом правця (tetanus), який живе в землі,—він то й споводував смерть. Звідси видно, що всяку рану, чи то малу, чи велику, чи легку, чи тяжку, треба вміти лікувати, треба знати, як до неї приступити.

Не відразу люди навчились, як за ранами глядіти треба. Вже з давніх-давен учені люде, лікарі, примічали, що не всі, навіть однакові, рани однаково гояться. В одній лкдини звичайний невеличкий поріз на руці через кілька днів сам загоївся, а в другій — від такого ж поріза цілу руку рознесло, горячка взялась, біда спричинилася. Примічали лікарі також у шпиталях, що рана, яка, здавалось би, вже добре загоїлася, ні з того ні з сього, часом починає розпухати, гноїтись, а ще через деякий час веде до смерти. Що за причина того? Через що чиста рана почала впухати й гноїтись? Довгий час лікарі самі не здавали собі з цього справи. Не знали вони тоді, що викликало зараження такої рани, ні, тим більше, о чому полягає оце „зараження“. Через те не могло тоді бути й правильного лікування ран, і лікарі не могли навіть дати чоловікові правдивої поради, бо самі її не знали. І всякий тоді лікував рани по-своєму. Той пісочком присипав той листочком прикладав, той водою промивав і т. д. А рани тяглись довго, гоїлися погано, гноїлися, спричиняли лю-

~~~~~

дям муку, робили чоловіка на дошвий час нездатним до праці.

Через те, що лікарі самі не знали, як гоїти рани, що вони ніколи не були певні, що добре й гладко загоїться, — вони боялися самі робити людям рани, боялись одважитись на ту або иншу, часом необхідну операцію. Напр., тепер операція гили (грижі) є звичайною операцією, яку роблять в шпиталях майже що-дня, а півсотні літ тому рідко хто з лікарів одважувався її робити? Коли хто й робив її (при ущімленню гили, — бо все одно без операції неминуча смерть), то зробивши, говорив слабому: „Я тебе оперував, а нехай спасе тебе Бог.“ Через невміння правильно лікувати рани й наукова хірургія не могла як слід розвиватися, бо хто ж з лікарів узявся б за більш чи менш складну операцію, не будучи певний, що після-операційне лікування пройде добре.

Діло з лікуванням ран так погано стояло аж до минулого століття, до того часу, коли почала розвиватися бактеріологія, наука про малесенькі живі творіння—бактерії. З розвитком цієї науки вчені довідались, що є тврoіння,

яких простим оком ми не бачимо, а бачити які можна тільки через шкла, що побільшують в кілька сот раз,—через апарати, які зветься „мікроскопами“. Ці малесенькі творіння вчені назвали (з грецького) „мікробами“ або „бактеріями“. Мікроби мають ріжний вигляд і ріжну форму: одні мають вигляд маленьких круглих кульок (їх названо кокками), другі—форму ланцюжка (стрептококки), треті—форму палочки (бацілли), четверті—форму свердла (спірілли) і т. д. Одні з них нашому тілові великої шкоди не роблять, а інші, навпаки, дуже шкідливі. Ці шкідливі мікроби викликають у людині (коли їх в тілі занадто багато розплодиться (ріжні хвороби. Так палочка Koch'a—є причиною сухот (туберкульоза), гонококк—трипера, тифозна палочка—черевного тифу й т. д. Лікарі—хірурги почали домірковуватись, а потім у тім і переконались, що рани також заражаються ріжними мікробами й через те погано загоюються. Англійський лікар—хірург Лістер перший почав твердити, що погано загоюються тільки рани заражені, а чисті гояться гладко. Він став радити—рани

добре вичищати й промивати карболівкою, нею ж мити свої руки перед перев'язкою або операцією, нею ж змочувати матеріял, який кладеться на рани: марлю, вату й інше. В карболівці Лістер бачив найліпший засіб, який вбиває мікробів. За прикладом Лістера інші лікарі почали пробувати інші ліки, як йод, ляпіс, борний квас, лізол, формалін і ин. Всі ці й інші засоби, як виявилось, більш або менш, дійсно помагали в лікуванні ран. Ці засоби названо антисептичними (протигнилосними)—а самий спосіб лікування—антисептикою. Коли стали користуватись цим способом лікування—антисептикою, то рани дійсно почали заживати скоріше й легше, менш опухали й гноїлись. Здавалося, що тепер уже лікування ран на добрій дорозі. Причина відома, засоби теж, — не страшні, значить, рани; швидко ми будемо їх лікувати. Але згодом лікарі почали розчаровуватися в способі Лістера. Було зауважено, що карболівка, сублимат та інші ліки дійсно вбивають мікроби, але користи від цього мало, коли ці мікроби сидять у нашій тілі, в ранах, серед малесеньких

живих клітинок, з яких складається наше тіло. Коли полоти, скажемо, міцною карболівкою або сублиматом рану, то вони разом з бактеріями будуть вбивати й живі клітинки нашого тіла. Як зауважено пізніше, карболівка, яку вживали, як засіб при лікуванні ран, часто була причиною омертвіння, гангрени нашого тіла.

Вчені стали шукати інших засобів, щоб вивести заразу з рани. Після довгого шукання лікарі зневірилися, що можуть знайти засіб, який би з певністю вбивав мікроби й не шкодив нашому тілові. Вони стали твердити, що коли нема певного способу вивести мікроби з рани, то треба дбати аби ті мікроби в рану зовсім не попали. Найбільш і найчастіш вони попадають у рану через дотик до рани зараженим предметом. Отже, коли ми хочемо не заразити рани, ми не повинні дотикатись до неї брудними зараженими предметами. А такими нечистими зараженими предметами є перш за все руки того, хто за рану береться, далі — ті інструменти, якими до рани дотикаються: ножі, ножиці, пінцети; той матеріял, який на рану на-

---

кладається: марля, вата, полотно й т. ин. Але це не значить, що рани зовсім не треба зачиняти. Є рани, до яких конче треба дотикатися, напр., в яких сидить куля, або дерево, або щось иншого; рани, в яких поранена та або инша кров'яна жила, з якої кров свище; рани з розбитими кістками, так що гострі кавальчики їх стирчать, — у всіх цих випадках конче треба дотикатись до самої рани. Крім того, рану не можна лишити на довший час відкритою з тої причини, що ті шкідливі творіння—мікроби є й в повітрі, й разом з порошинками можуть попасти в рану та заразити її. Ось тут і роби, що хоч. І треба—й не можна! Раду в цім дає другий спосіб недопущення зарази до ран. Він полягає в тому, щоб усі предмети, якими приходитьс'я дотикатись ран, були чисті, вільні від мікробів. Як же їх зробити чистими, або, як кажуть по-ученому, стерильними? А ось як. Учені довідались, що мікроби, коли їх добре вогнем припекти, гинуть. Гинуть вони не тільки від самого вогню, а взагалі від високої температури. Значить, коли ножа, пінцета та инші тверді предмети

добре виварити в воді, то вони будуть чисті. Марлю, вату, полотно ліпше всього обеззаражувати дуже гарячою парою. Є спеціальні апарати (автоклави), в яких гарячою парою вичищають ці предмети. А як же бути з найгіршим лихом — нашими руками. Адже ж на шкірі наших рук є мільярди цих мікробів. Рук же не вивариш і в автоклав не покладеш. Так, найгірше лихо — в наших руках. Зовсім чистими зробити їх трудно, але коли не можна їх зробити абсолютно чистими, то треба зробити їх чистими остільки, оскільки можна. Отже тут рада така. Перед тим, як приступити до перев'язки, той, хто має її робити, повинен:

1) 10 хвилин мити руки милом та щіткою в такій гарячій воді, як тільки витримати він може,

2) після того мити руки 3 хвилини чистим спиртом і

3) сполоснути руки розчином сублімату (розчин: 1 частина сублімату на 1000 част. води).

Хоч після такого миття вважати руки за абсолютно чисті не можна, однак, для звичайної практики цього спо-

~~~~~

собу вистарчить. Коли ж треба ще більш бути певним в чистоті рук, то після такогомиття на руки накладають гумові рукавиці, які еспред тим виварюються в воді.

Коли з такими пересторогами почали до ран приступати, коли почали працювати чистими руками, абсолютно чистими інструментами, на рану накладати абсолютно чистий матеріал — рани стали загоюватись значно ліпше. І ті рани, в які, до допомоги лікаря, не попала ніяка зараза, при цьому способі лікування стали гоїтись хутко й чисто, без гною, як кажуть лікарі, — першим натягненням (*per primam intentionem*). Тепер лікар-оператор, успішно зробивши операцію, не скаже: „Нехай спасє тебе Бог“, бо він є певний, що після-операційну рану він щасливо доведе до кінця, до загоєння.

А як же бути з ранами, в які ще до допомоги лікаря, вже попала зараза? На жаль, більша половина ран є такі, в які попадає та або инша зараза ще в моменті самого поранення. Тоді справа гірша. З попереднього видно, що немає певного способу усунути заразу

з рани. Ми можемо лише постаратись, щоб не внести нової зарази. Наше тіло складається з величезної кількості живих клітинок. Між тими клітинками є такі, що ведуть самі боротьбу з заразою. До таких клітинок належать білокровці нашої крові (лейкоцити). Отже, наше тіло саме бореться проти свого ворога, живого мікроба. І коли ми не утруднимо цієї боротьби заносом нової зарази, то в більшості випадків можна бути певним, що організм наш сам поборе ворога. Ми можемо лише допомогти нашому організмові в цій боротьбі. Яким чином? Коли в тілі (рані) йде боротьба, йде війна між білокровцями нашої крові й мікробами, то, як то буває на вській війні, є поранені й вбиті, є трупи з тої і другої сторони. Гній і є тим відробленим матеріалом, отими трупами на полі боротьби. І як на війні трупи отруюють повітря й утруднюють боротьбу, так само і тут, і як на війні стараються винести ці трупи з поля битви, так само й тут треба постаратись, щоб вивести гній з рани. Яким способом? В глибокі рани вставляють чисті шкляні або гумові рурки (дренажі), на рану кла-

дуть такий матеріал, який втягує в себе плин. По рурках гній свобідно протікає до пов'язки, а по перев'язочному матеріалові, як по кнотові в лямпі нафта, втягується в верхні шари (слоїки). Треба тільки вживати для перев'язок такий матеріал, який найліпше вбирає в себе ріжні плини (гігроскопичні). Таким матеріалом є перш за все—марля, гігроскопична вата, лігнін, льон, полотно та інші.

Все лікування ран тепер зводиться до правильного наложення чистих (стерильних) пов'язок. Особливу ж увагу треба звертати на першу перев'язку після поранення, бо при першій перев'язці найчастіш буває зараження рани, яке ускладнює далше її лікування. Перев'язки робити треба так:

1) Той, хто береться перев'язувати рану, повинен вимити свої руки, як сказано вище;

2) посмарувати йодиною шкіру довкола рани (рани й шкіру довкола рани не обмивати водою, бо при цьому обмиванні безперечно з промивною водою попаде зараза в рану; коли ж це є необхідне при надзвичайно забруднених

ранах,— то робити це обмивання так обережно, щоб в рану нічого не попало);

3) при допомозі чистих інструментів (не голими, хоча і вимитими, руками) взяти приготовлений чистий матеріал, а перш за все марлю і покласти на рану кількома шариками (слоїками);

4) на марлю покласти більш-менш товстий шар (слоїк) чистої гігроскопічної вати;

5) забандажувати чистим, м'яким бандажем.

Коли при наложенні першої пов'язки стисло дотримуються вище поданого способу, коли при першій перев'язці не внесено в рану нової зарази, то дальше лікування йде легко. На жаль, в життю, а особливо—на селі, буває не так. При випадкових пораненнях - близькі родичі пораненого часто втрачують голову, метушаться, хапаються всіх способів, слухають усяких, часто дуже небезпешних, порад якої-небудь баби-знахарки, дотикаються рани брудними руками, посипають рану часто землею, попільом, або іншими зараженими річима, заражають свіжу рану й надзвичайно ускладнюють дальше лікування. Правда, при випадкових

ранах не завжди знайдеться під рукою потрібний матеріал для першої перев'язки. На війні для таких випадків кожний жовнір мав при собі так званий „стерильний пакет“. Дуже добре було б, коли б на всякий випадок кожна людина його мала при собі. Краще рану лишити відкритою, ніж перев'язувати її брудними шматами. Коли нема під рукою чистого матеріалу—треба взяти добре випраного полотна, свіжо випрасованого залізком, прикрити ним рану й чим-скоріш звернутись до шпиталю або до фахівця-лікаря для правильного наложення пов'язки.
